

TISZTVISELŐ ÉS KÖZÖNSÉG

AZ UTÓBBI IDŐBEN meglehetősen sok panasz hangzott el a közönség részéről a tétlen, körmét piszkáló és a közönség ügyes-bajos dolgaival szemben értetlen tisztviselő ellen, de épp olyan sűrűn panaszkodik a tisztviselő is a türelmetlen és megértést nem ismerő közönségre. Tisztviselő és közönség nem tudtak lélekben találkozni s a kölcsönös bizalmatlanság, az értetlenség légköre nagy mértékben akadályozza az építő munka kibontakozását. Az egymásra találásnak útjában áll az emberi gyengeség, hogy mindenki ahelyett, hogy önmagába tekintve felülvizsgálná álláspontját, másokban keresi a baj okát s mások ellen igyekszik hangulatot teremteni. Az ilyen légkör, különösen most, a háború negyedik esztendejében, éppen nem kívánatos. Érzi ezt közvéleményünk józanabb része s nem is hiányoznak a kísérletek, amelyek a bajok sürgős orvoslását célozzák.

Legutóbb egyik folyóiratunk ankétot rendezett, az asztalra dobva a türelmetlen tisztviselő és a türelmetlen közönség kérdését. Illetékes kormányzati részről és a közigazgatás más tényezőitől is sokszor hallunk figyelmeztetést a tisztviselők magatartását illetőleg s napról-napra újabb és újabb rendelkezések látnak napvilágot, melyek a közönség kényelmét törekszenek szolgálni. Ennek ellenére elégedetlenek vagyunk, türelmetlenkedünk s a légkör nyomott. Nézzünk hát a kérdés mélyére, lássuk szemtől-szemben a bajokat s tárgyilagosan vizsgáljuk meg az okokat, hogy megtaláljuk a javítás módjait is.

A TISZTVISELŐ ÉS A KÖZÖNSÉG problémája kétoldalu vizsgálatot igényel. Vizsgálni kell egyrészt azt, mennyiben hibás a tisztviselő munkája abban, hogy a közönség nem járhat azonnal jogos igényeinek kielégítéséhez, vizsgálni kell másrészt azt, mi az oka annak, hogy a közönség igen sokszor feleslegesen veszi igénybe a tisztviselő idejét, ügyét okvetlenül soron kívül akarja elintéztetni, protekciót hajhász s ezáltal a legjobb indulatú tisztviselőt is elkeseríti.

A tisztviselő ellen hangoztatott panaszok részben olyanok, melyeknek az okai a tisztviselőn kívül állanak, azokról a tisztviselő nem tehet, érettük a mai közigazgatási rendszer felelős. El kell azonban ismernünk, hogy a felvetődő panaszok között vannak olyanok is, amelyekről már a tisztviselő tehet és a segítség rajta mulik.

A tisztviselő személyén kívülálló okokat két csoportra oszthatjuk: az egyik csoportba tartoznak a mai közigazgatás rendszerének, más szóval szervezetének hibái, a másik csoportba pedig azok a hibák, melyeknek következtében a mai magyar közigazgatás nem működik korszerűen, vagy mondjuk úgy, nem működik gazdaságosan és eredményesen.

Közigazgatási rendszerünk legfőbb hibája, hogy nincs kellő előrelátással, intézményesen kiépítve. Mai közigazgatási szervezetünk kétévszázados alappilléreken nyugszik. Az 1848. előtti köz-

igazgatás, mely a vármegyékre s a városokra épült s a központi kormányzervek rendjében úgyszólván csak a mai belügyminisztériumnak és a pénzügyminisztériumnak megfelelő szervek voltak kiépítve, az akkori időknek teljesen megfelelt. Az államhatalom nem vonta igazgatási körébe annyi életviszony szabályozását, mint manapság. Emellett a konkrét közigazgatási ügyek legnagyobb részét nem a központból intézték, hanem megadták a jogot az ú. n. helyi önkormányzatoknak, hogy a rendezésre szoruló kérdéseket otthon, a helyi viszonyoknak és szokásoknak megfelelően statutumokkal szabályozzák. Az állam tehát nem vonta minden probléma megoldását a saját hatáskörébe, helyet adott az önkormányzati, a társadalmi erőknél is s az ilyen helyes munkamegosztás amellett, hogy az államnak és az állampolgároknak kevesebbe került, gyorsabb is volt és elégedettség járt a nyomában.

Az 1848-as átalakulás azonban Magyarországon is a liberalizmus érvényre jutását eredményezte és a liberális eszméjével összeegyeztethetetlenek voltak a középkorból maradt testületi önkormányzatok, mint a céhek vagy a területi önkormányzatok, a fertályok és tizedek, ezeknek meg kellett szűnniök s a liberális állam az egyént minden közösség kikapcsolásával a tőle nagy messzeségben álló államhatalommal állította szembe. Reábizta az egyénre, hogy a szabadság birtokában gátlás nélkül fejtsse ki önmagát.

A liberális szabadságában élő ember a korszellem és a gazdasági lehetőségek hatása alatt meg is kezdi munkáját az élet minden terén: üzemeket létesít, gyárakat emel, vonatok rohannak keresztül-kasul az országokon, a folyókon gőzhajók úsznak megrakodva, soha nem látott lendületet vesz a kereskedelem s ebben a rohanásban a lázasan alkotó ember – eljutva a telefon, táviró, a rádió, az autó és a repülőgép korába, – egyre gyorsabb tempót követel s a hihetetlen lehetőségektől megszedülve, nem tud megállni, messze túljár mindazon, amiről a 48-as liberális apostolok mint eszményről álmodoztak. Az ember megtántorodott a nagy lehetőség láttára s minél gyorsabb ütemben és nagyobb arányban nőtt a vagyona, annál telhetetlenebb és követelőbb lett. Az állam tehát, ha meg akarta védeni a megszedült vagyonos osztállyal szemben az egyre jobban kizsákmányolt és pária-sorba taszított kisembert: a munkást, akkor nem maradhatott meg a jogállam kényelmes magasságában, hanem egyre inkább bele kellett nyúlania az életviszonyok szabályozásába, hogy megvédje a gyengébbet az erősebb kizsákmányolásától és biztosítsa részére azokat a jogokat, melyek emberi méltósága következtében mindenkit megilletnek.

De másrészt az egyre bonyolódó életviszonyok, a haladottabb szellemi és gazdasági élet is gyökeres rendezést követeltek és kívánták az igazságos kiegyenlítő hatalom beleszólását, mert anélkül a gazdasági élet nem fejlődhetett. Mivel a liberális állam a kisebb közösségeket megszüntette, nem volt számára más megoldás, mint hogy saját maga vállalja el az egyre sokasodó kérdések és viszonyok rendezését. Az állam kényszerhelyzetbe került, a feladat elől nem térhetett ki: rövidesen új közigazgatási ágak, úgynevezett szakigaz-

gatási ágak fejlődtek ki, a hivatásos tisztviselők száma roppant mértékben felduzzadt. Az új közigazgatási ágak azonban nemcsak központi irányítást igényeltek, hanem egymásután épültek ki e szakigazgatási ágak középfokú szervei s csupán a falu jegyzőjét hagyták meg olyan alsófokú szervnek, akinek mindenki parancsol, akinek minden, sokszor egymásnak ellentmondó utasítást is teljesítenie kell, aki sokszor azt se tudja, hány főnöke van s vannak olyan napok, amikor a hivatalos lapban megjelent rendeleteket terjedelműknél fogva a nap 24 órája alatt elolvasni sem tudja, nemhogy végrehajtaná.

Az említett szervezet kiépítésével a bürokrácia hihetetlen mértékben megnövekedett. Az elhatalmasodott bürokrácia azután meglassította és drágította a közigazgatást. Felépítésének eredendő hibája volt, hogy hiányzott belőle a tervszerűség: ahogy egy-egy közigazgatási viszony szabályozásának szüksége felmerült, aszerint épültek ki újabb és újabb hivatalok, melyeknek az együttműködése sem volt kellőképpen biztosítva.

A mai közigazgatási szervezet legfelsőbb fokon a minisztertanáccsal, mint tanácskozó testülettel, semmi esetre sem tudja ellátni olyan mértékben a reáharuló feladatokat, amilyen mértékben a XX. század ötödik évtizedében el kellene látnia. A miniszterelnök nem adhat utasítást az egyes minisztereknek, nem teljesjogú kormányfő, hanem csupán a kormány tagjainak együtteséből alkotott minisztertanács elnöke. Így azután a magyar közigazgatás nélkülözi azt a szervet, amely a saját felelősségére az egész közigazgatás szervezetét és működését érintő rendeleteket adhatna ki. E tényben rejlik az oka annak, hogy a miniszteriális bürokráciának működésében nem mindig van meg az összhang, s annak megteremtéséért a különféle miniszterközi bizottsági tárgyalásokon és értekezleteken igen sok időt és energiát kell áldozni. S nyílt kérdés marad: vajjon az elfecsérelt idő és energia meghozza-e a kívánt eredményt? Sokkal jobb lenne a sok tanácskozás és a sok szakértő igénybevétele helyett kevesebb, de jól tagolt és felelősségtől áthatott s ugyanakkor kellő hatalommal felruházott közigazgatási szerv kiépítése, amely kellő időben és eréllyel a szükséges intézkedéseket megteheti.

Közigazgatásunk már a második világháború előtt sem volt mentes a zökkenőktől. Pedig ez a közigazgatás még szűk országhatárokra volt méretezve, amikor Budapestről az ország határa bármely irányban 3–5 óra alatt elérhető volt gyorsvonaton, amikor a közlekedési viszonyok egyébként is jobbak voltak s a közigazgatási viszonyok még nem bonyolódtak annyira össze s nem kívántak olyan gyors intézkedést, mint a mai háborús idők. Azóta nagy változások következtek be. Az életviszonyok egyre bonyolultabbak, egyre nehezebbek, a totális háború közepette Magyarországnak nemcsak katonai, de gazdasági erői teljes megfeszítésével kell küzdenie Európa népei között ezeréves őrhelyén s e harc kimenetele a gazdasági erők helyes megszervezésétől is függ. Közigazgatásunknak tehát a gazdasági ága, különösen a *közellátási* vonal hihetetlen mértékben megnövekedett és fontossága megsúlyosodott. E kérdések

rendezésére azonban mindeztideig megfelelő szerv nem állott rendelkezésünkre. Ha állam- és társadalom-szervezésünk egészséges és jól működő, akkor a közellátási és háborús közigazgatási nehézségek nem jelenthetnek problémát, mert a szervezett társadalom teljes erővel odaáll ilyenkor a közigazgatás mellé, hogy kötelelességteljesítésével annak segítségére legyen s a háborús zökkenőkön átsegítse.

Mi elmulasztottuk a társadalom megszervezését. A liberális állam, a régi kereteket atomjaira robbantotta, az azóta alakult társadalmi szervezetek, egyesületek ötletszerűen létesültek s ha közülük egyesek helyi viszonylatban vagy szűk körben hasznos és figyelemreméltó munkát is végeztek, a nagy összefüggések nem voltak intézményesen kiépítve s ezért az állam az egyesületi munkára csak kis mértékben és igen elhatárolt területeken támaszkodhatott. Inkább a közművelődés területe volt az, ahol az egyesületek a közigazgatásnak valóban segítségére lehettek, gazdasági vonalon társadalmi szerveink alig állnak rendelkezésre. Az úgynevezett kamarák nem voltak alkalmasak arra, hogy a gazdasági szervezettség irányítását átvegyék, egyrészt azért nem, mert szervezetük liberális szellemű törvényeken alapult, de a kamarai hálózat a hivatások valamennyi ágában *nem* is volt kiépítve, másrészt pedig azért, mert az alkalmazottak a kamarában nem találhatták és nem kaphatták meg jogos érdekvédelmüket. Ebből a szempontból nem a kamarákban kell a hibát keresnünk, hanem a kamarákat felállító jogszabályokban, melyek az alkalmazottakat vagy egészen kihagyták, vagy ahol, mint pl. a mezőgazdasági kamarában számukra helyet biztosítottak, olyan kis mértékben engedték meg részvételüket a hivatási önkormányzat működésében, hogy az megszegyenítés volt a dolgozó emberre. Meglévő hivatási képviselőink, mint a szakszervezetek, pártpolitikai színezetüknél fogva nem lehettek alkalmasak arra, hogy a magyar gazdasági élet újjászervezését szolgáló munkában közreműködjenek. Mivel pedig a kormány a hivatalos bürokráciát tovább nem növelhette, a termelés megszervezésében, közvetítésében és a termékeknek a fogyasztóhoz való juttatásában kénytelen volt legtöbbször merőben új szerveket életre hívni és foglalkoztatni; ezek azonban nem minden téren váltották be a hozzájuk fűzött reményeket. Sokszor hiányzott e szerveknél az áldozatos keresztény magyar lelkiség, de hiányzott a szaktudás, a gazdasági élet teljes áttekintése is s e szervek igen sokszor újabb bürokratikus nehézségek előidézőivé váltak ahelyett, hogy a kormánynak komoly segítséget nyújtottak volna a közellátási kérdések megoldásában.

Újlelkiség, egyúttal azonban megfelelő szervezeti biztosíték nélkül nem lehet ezeket a kérdéseket megoldani. A társadalom részéről önzetlenségnek kell megnyilatkoznia a közigazgatás támogatásában. Ezt látjuk például a kolozsvári Tíz Szervezetnél, mely Kolozsvárt ősi magyar nyomokon a társadalom területi megszervezésére építve, áll a közigazgatás szolgálatára és segíti céljainak megvalósításában. Ez helyi adottság volt, amelyet a városi közigazgatás szerencsésen felismert és az együttműködés eredményeket biztosított. A Tíz Szervezet azonban, még ha az egész országban

felújítják is ezt az ősi rendszert, a családok gondozásán, közművelődési és szociális feladatokon s a közigazgatás segítségével túl helyi szervezettségénél fogva s a gazdasági szakértelem hiánya miatt nagyobb méretű gazdasági feladatok megoldására nem alkalmas.

A magyar középkor kitermelte a tízes rendszer mellett a maga gazdasági célú társadalmi szerveit is. Ezek a szervezetek voltak az úgynevezett hivatási önkormányzatok (mint az iparosoknál a céhek) s ezekben 1848 előtt a társadalom kitűnően meg tudta oldani a maga gazdasági kérdéseit. Külföldön ma is látunk példákat arra, hogy felújítják a középkori hivatástestületeket s ezekre ruházva a gazdasági élet megszervezését, igen nagy eredményeket tudnak elérni, tehermentesítik a közigazgatást, egészségesen kihasználják az állampolgárok szaktudását és hasznos irányban mozgósítható társadalmi erőit. Árszabályozási kérdésekben, a termelés rendjének és folytonosságának biztosítására a közellátás megszervezésében ma nem nélkülözhetjük e hivatásrendi alapon szervezett társadalmi erőket s a hivatásrendeknek régi nyomokon való felújítása, ugyanakkor új tartalommal való megtöltése s a mai élet feladatainak ráhárítása adja kezünkbe azt a kulcsot, melynek segítségével kinyitható a közigazgatás nehézkes kapuja.

NEKÜNK VANNAK TÁRSADALMI SZERVEZETEINK, de a társadalmi erők céltudatos, irányított szervezettségének hiánya következtében rengeteg hasznos erő fecsérlődik el. A Vörös-Kereszt éppen mostanában kérte a kolozsvári társadalmat, hogy ne rendezzenek a hadikórházban olyan tömérdek ünnepet, ne árásszák el a sebesült katonákat élelmiszerekkel, mert azok jól el vannak látva s a rendszertelen ajándékozás nem hogy felépülésüket segítené elő, hanem újabb megbetegedések forrása és ilyenformán a rendszertelen jótékonykodás éppen az ellenkezőjét éri el, mint amit a benne résztvevő lelkes társadalmi erők elérni szeretnének. Vagy nézzük azt a buzgó serénykedést, amit társadalmi téren a gyűjtéseknél tapasztalunk. Úgyszólván ahány egyesület van, majdnem mindegyik gyűjteni akar, a tehetősebb társadalomnak azonban vannak több és kevesebb közösségi érzéssel megáldott tagjai, az előbbieket sokszor erejükön felül adakoznak, az utóbbiak pedig jövedelmükhöz mérten egyáltalán nem teljesítik közösségi kötelességüket, vagyis a társadalom különböző rétegeinek teherbíró képessége nincs arányosan igénybevéve. A gyűjtött összegek nincsenek intézményesen szétosztva, mert sem a gyűjtő, sem a szétosztó szervezetnek nincsen olyan központi nyilvántartása, amelyből megállapítható volna, hogy a segélykérők a társadalom részéről már milyen támogatásban részesültek, amint az sem tűnik ki semmiféle adatgyűjtésből, hogy a társadalom tehetősebb tagjai szociális célakra milyen összeget áldoznak. Ezért kitűnő például a Magyar Norma rendszere, amely hatósági irányítás alatt összegyűjti a társadalom erőit, közös nyilvántartás alapján a tehetősebb rétegek havi megajánlási összegeiért mindenhova elmegy, alapos kivizsgálás s egyéni környezettanulmányai alapján pedig a társadalom segítségével gondoskodni tud arról, hogy a begyűjtött összeg akként osztassék fel, hogy minden rászoruló

egyéni viszonyainak megfelelően kapjon segílyt, illetőleg támogatást. Ahhoz azonban, hogy az ilyen vállalkozásnak kellő eredménye legyen, szükséges, hogy a társadalom helyes közösségi érzéssel álljon rendelkezésére. Mert egészen helytelen gyakorlat az, hogy a társadalom még ma is álhumanitárius érzésektől indítatva, a testi hibáit mutogató, erőszakosan könyörgő, vagy síró koldusoknak adja jótékonykodásra szánt filléreit, mert ezt az összeget ugyanakkor elvonja szemérmes, nem tolakodó és valóban rászoruló szegényektől.

Ha ma, amikor fejünk felett már-már összecsapnak a totális háború hullámjai, meg akarjuk állani a helyünket, csak úgy tudunk eredményt elérni, hogy helyes társadalomszervezéssel minden hasznos erőt a helyére állítunk olyképpen, hogy sehol se folyjék párhuzamos munka, ami a munkaerő fecsérlésén kívül azért is káros, mert demoralizáló hatású. Még inkább ügyelni kell arra, hogy egészséges munka-megosztással állapítsuk meg a hivatásos közigazgatási hatóságok munkakörét s a közigazgatás munkájában hívjuk segítségül a társadalom hasznos erőit.

A KÖZÖNSÉG RÉSZÉRŐL a közigazgatással szemben olyan panaszok is fel szoktak vetődni, hogy a mai jogszabály-infláció idején nem tudja a közönség, mit szabad és mit nem szabad tenni, a jogszabályokhoz nem tud hozzájutni s ha hozzájut, olyan körülményes módon vannak megszóvegezve, hogy nem érti meg őket. Ebben sok igazság van s közigazgatástudományunk művelői nem győzik sürgetni, hogy a magyar jogszabály-alkotásba is be kell vezetni az *interkorporálás* módszerét, vagyis minden új jogszabály megalkotásánál az arra a tárgyra vonatkozó összes előző jogszabályokat hatályon kívül kell helyezni s az új jogszabály szövegébe kell az egész kérdés rendezését beilleszteni. Ezáltal elérhető az, hogy egy-egy kérdés szabályozását egy helyen kapja meg a tisztviselő és a jogkereső közönség s nem kell esetleg napokat igénybe vevő kutatást folytatni négy-öt esztendő s rendelet-gyűjtemények között, hogy kihámozzuk az előző rendeletek még érvényben lévő paragrafusait.

Sok a panasz a *közigazgatás működése* ellen is. A mai eljárás nincs egységesen kodifikálva s bár ismételten történtek egyszerűsítések, az átfogó rendezés még mindig hiányzik. Aránylag sok a közigazgatási fellebbvitel, az 1933. évi novella egyszerűsítési rendelkezései nincsenek életbe léptetve, a legnagyobb baj pedig az, hogy egy-egy közigazgatási ügy végleges elintézéséhez túl sok szak- és intézkedő szerv közreműködését kell igénybevenni. Más szóval ez annyit jelent, hogy az eljáró tisztviselő *nem kap elegendő hatáskört* valamely ügy elintézésére. Az eljárási nehézségek okozzák azt is, hogy a tisztviselőben az egyéni felelősségérzet nem termelődhet ki, mert egy akta az elintézésig annyi kézen megy keresztül, hogy a felelősség túlságosan megoszlik s ez a megosztott felelősség elhalványítja idővel a legrátermettebb tisztviselőben is a szükséges felelősségérzetet, csökkenti tetterejét és nem kívánatos tisztviselő-típust termel ki.

A közigazgatás működésének *gyorsaságát* késlelteti a sok írásbeliség, amit az elmúlt századok osztrák bürokráciájának hagyományaképpen a felső hatóságok követelnek meg az alsóbbaktól. Áll ez a tétel különösen a kimutatások tömegére, melyek az érdemleges munkától rabolják el a tisztviselő erejét és rendszerint mire a kimutatások a felsőbb hatósághoz az egész országból ismételt sürgetések után megérkeznek, már nem alkalmasak arra a célra, amire készültek, újabb kimutatásokat kell tehát kérni. Kétséggkívül szükség van statisztikai adatgyűjtésekre s így szükség van kimutatásokra is. Ezek nélkül a gazdasági életet és a gazdasági élettel szorosan összefüggő közigazgatást irányítani nem lehet. A kíváncsian csak az, hogy a kimutatások bekérése ne legyen ötletszerű és ne minden felsőbb hatóság részéről történjék úgy, hogy arról a többi felsőbb hatóság ne tudjon, hanem itt ismét szükség van egy központi szervre, amely egységes szellemmel irányítja az egész magyar közigazgatást s biztosítja az adatgyűjtésben is az előrelátást és a tervszerűséget.

Az új közigazgatási szervezetben, különösen a nép- és családvédelem újonnan felépített szervezetében örömmel lehetett látni azt a törekvést, hogy a közjóléti szövetkezetek által szabadabb gazdasági formáknak a közigazgatás nehezkesebb vonalába való szerencsés beépítése és ezáltal a szociális közigazgatás hajlékonyabbá tétele milyen eredményeket tud felmutatni. Vigyázni kell azonban itt is, hogy az eredeti célkitűzésekkel ellentétben el ne harapódzának a bürokratikus formások, a túlzott írásbeliség és a túlságos sok kimutatás, munkanaplók készíttetése, mert ezzel a tulajdonképpeni munkától: *a nép és a család gondozásától, nevelésétől, felnevelésétől és megerősítésétől vonjuk el a munkaerő hasznos idejét.* A jó közigazgatásnak mindig meg kell találnia a helyes útát a vezetés és a végrehajtás munkamegosztása között.

A munkamegosztás s a közigazgatás működésének eredményesebbé tétele kívánja, hogy a közigazgatás intézkedő szervei minél kevesebb szakvéleményt kérjenek az ügynevezett szakszervektől (orvos, mérnök), ellenben ezeket a szakszerveket a saját kérdéseikben fel kell ruházni az intézkedés jogával. Meg kell szűnni a közigazgatási képesítésük túlzó hegemoniájának s arra kell törekedni, hogy már a közigazgatásban elhelyezkedő szakszervek képzésükben megkapják azokat a szükséges közigazgatási ismereteket, amelyek birtokában a hozzájuk utalt ügyekben felelősséggel és kellő szakismerettel intézkedni tudnak.

A közigazgatás működése pedig akkor lesz igazán eredményes, ha *nem csupán írászta mellől* történik. A közigazgatásnak ma úgy kell működnie, hogy minél közelebb jusson a közigazgatottak életéhez. Segíteni kell az ügyes-bajos embert, hogy kérésével ne kelljen sokat járnia hivatalról-hivatalra, hanem elibe kell menni, hogy úgyszólván lakóhelyén, vagy lakása közvetlen szomszédságában elintézhesse ügyeit. Nagy szerepe van tehát a helyi közigazgatás decentralizálásának is, olyképpen, hogy nagyobb városokban kerületenként álljon a közönség rendelkezésére egy-egy hivatal,

ügynevezett népház, amelyben elhelyezést nyer az elsőfokú közigazgatási kirendeltség, az egészségvédelem, a szociális szervezet, a közellátás és a rendőrszoba is. Itt lehet elhelyezni népkönyvtárat, lehet építeni a kerület részére előadó-termet, népfürdőt is. Nagy szerepe van a közönség kiszolgálásában az ügynevezett néphivataloknak, ahol a rászoruló, ügyeinek intézésére máskor rá nem érő munkásember az esti órákban tanácsot kap, szükség esetén íratait beszerzik, kérvényét megírják s esetleg illetékes helyen helyette el is járnak. A jó közigazgatás még odáig is mehet, hogy a pénzszolgáltatások beszedésénél is eléje megy a közönségnek, az adót és más szolgáltatásokat éppen úgy mint a villanydíjat számlák útján inkasszálja, hogy ily módon a közönség minél kevesebbet kényszerüljön munkaidejéből közigazgatással kapcsolatos ügyeinek intézésére fordítani s így a közönség hangulata is elégedettebb lesz.

Reformra szoruló számviteli rendszerünk is. A mai érvényben lévő számviteli törvényt 1897-ben alkották meg s az azóta nekilendült gazdasági élettel a közel félszázados törvény nem tud lépést tartani. Az utalványozás körülményességei, nehézkes elszámolások, sok aláírás, egy-egy számla ide-oda küldözgetése különösen a mai háborús időkben a közigazgatást nagy erőfeszítések elé állítják s az elavult jogszabályok a legjobb szándékú tisztviselőnek is megkötik a kezét. A magángazdaság a számvitel terén is megtalálta a szükséges egyszerű és gazdaságos megoldást. Ha a magángazdaság tapasztalatait az állami számvitelben értékesíteni tudjuk, aránylag csekély módosítások árán korszerűbbé tehetjük számviteli rendszerünket s akkor a feleknek nem kell majd számláik kifizetésére annyit várakozniok.

De nemcsak a számvitel terén, hanem az *ügyintézés*, különösképpen pedig a bürotechnika vonalán kell érvényesíteni azokat a kikísérletezett eljárási módokat s igénybe venni azokat a gépeket és eszközöket, melyekkel a kereskedelem a maga harcát a kapitalista gazdasági rendben olyan eredményesen meg tudta vívni. Írógépek, számológépek, telefon ma már nélkülözhetetlen kellékek a közigazgatás arzenáljában, minden hivatal előtt tábláknak kell a közönséget tájékoztatniok, melyek eligazítják a tisztviselők és hivatalszobák között. Nagyobb hivatalokban nem hiányozhatik a tájékoztatással megbízott tisztviselő sem, aki az ügyintézés minden ágában kellő jártassággal bír s így az előadókat tehermentesíti a felesleges féljártástól, a közönséget pedig megmenti a hiábavaló kereséstől. Nem közömbös a hivatali helyiségek elhelyezése sem s nem mindegy az, hogy a számfejtő hivatal a földszinten, a pénztár a második emeleten van-e, a látogatott hivatalokat szűk és sötét folyosókon keresztül csak hosszas keresgélés után lehet-e megközelelni és megtalálni.

A jó ügyintézés blankettákat, nyomtatványokat rendszeresít, hogy a sokszor előforduló ügyek elintézése haladékot ne szenvedjen; lehetőleg be kell vezetni a kereskedelemben már szokásos *iktatás nélküli ügyvitelt*, korszerűsíteni kell a mai irattározási rendszert. Mennyivel egyszerűbb, ha nem számok után keresik az irat-

tárban az ügyeket, hanem minden ügyet a maga természete szerint csoportosítva előre meghatározott helyen lehet fellelni.

AZ EDDIGIEKBEN azokat az okokat ismertettük, melyek a közönség részéről elhangzó panaszokat indokolják, amelyeknek azonban jó része a mai közigazgatási rendszerben rejlik és a tisztviselő azokat orvosolni egymagában aligha képes. Vannak azonban olyan okok is, amelyek a tisztviselő személyében rejlő hibák és hiányosságok következtében joggal provokálják ki a közönség türelmetlenségét. Ezek közt az okok között első helyen áll az, hogy nem minden tisztviselő rendelkezik szakmájában kellő képzettséggel s a közigazgatás egésze felől kellő tájékozottsággal. Ezek a hiányosságok azután odavezetnek, hogy a különben jóindulatú tisztviselő is a hozzá forduló feleknek nem tud kellő felvilágosítást nyújtani, ha pedig olyan ügyben keresik fel, amely nem az ő hivatalához tartozik, nem tudja megmondani, hogy a fél hova forduljon ügyének elintézése végett. A felek küldözgetése pedig köztudomásulag tömördek elégedetlenséget von maga után, mert hiszen a közigazgatási szervezet működésének nehézkessége amúgyis éppen elég utánjárást kíván a felektől, ha ehhez tájékozatlan tisztviselők rossz tanácsadása folytán még újabb nehézségek járulnak, a fél nem lesz a legjobb véleményel a magyar közigazgatás felől.

Szerencsére a magyar közigazgatásban felnőtt tisztviselők, különösen a gyakorlati közigazgatási vizsga intézményének behozatala óta felnőtt nemzedék, már nemcsak saját ügykörében rendelkezik kellő képzettséggel és tájékozottsággal, hanem a vizsga anyaga alapján át tudja tekinteni meglehetősen bonyolult közigazgatásunknak egészét s így helyes tanácsot tud adni abban a kérdésben, hogy az igazát kereső félnek kihez kell fordulnia ügyének végleges elintézése érdekében. Jól egészítik ki a közigazgatási vizsga gyakorlati intézményét az 1936 óta rendszeresített közigazgatási továbbképző tanfolyamok, melyek a fogalmazáskari tisztviselők látókörét a közigazgatás egy-egy ágában rendkívüli mértékben tágítják.

A tisztviselő személyében rejlő hibák között az is elő szokott fordulni, hogy nincs meg minden tisztviselőben a kellő készség a segítségére s talán néha hiányzik a szükséges jóakarát is. Ez utóbbira azonban ritkán lehet példát találni. A mai köztisztviselőnek szakítania kell az öncélú bürokrácia szemléletével. Tudnia kell, hogy nem a közönség van érte, hanem ő van a közönségért. Azt is tudnia kell, hogy a tisztviselői pálya nem menedék helyül szolgál jó családdal kevésse tehetséges fiainak, ahol kellő fellépéssel, fölényes modorral, jól szabott ruhákkal és kevés munka árán el lehet érní a nyugdíjjogosultságot, hanem a tisztviselői pálya nehéz hivatást jelent a nemzetszolgálat terén. Az igazságát kereső félnek éreznie kell az ügyét intéző tisztviselőben a *segítő* szándékot, éreznie kell, hogy a tisztviselő nem a jogszabályok paragrafusainak tömegét akarja az ügyfél elé tornyozni, hanem keresi a megoldási módot, amelynek segítségével az egyén érdekeit, ha a közösség érdekében

összhangban állnak, érvényesítheti. Az ilyen tisztviselő nem küldözi a felet ajtóról-ajtóra, hanem amennyiben az ügy nem hozzá tartozik, felhívja telefonon illetékes tisztviselőtársát, jóindulatú figyelmet keltve az odakerülő ügy iránt. Az ilyen figyelemkeltés rokon-szenvet ébreszt a közönségben a tisztviselő iránt. Ma a közhivatalokban már egyre több ilyen hivatástudattal rendelkező, segíteni kész tisztviselővel találkozunk.

A tisztviselő és a közönség viszonyában harmadik tényező a tisztviselő példaadó élete s mindenekfelett álló becsületessége. A magyar tisztviselő e követelményeknek minden körülmények között megfelelt. Tisztviselői karunk ma is, háború idején, példaadó módon veszi ki részét a közkötelességekből. Azelőtt is szerény fizetésének romjain, jobb időkből megőrzött ruházatának gondos kímélésével szinte máról-holnapra tengődik s egyáltalán nem veszi igénybe azokat a nap mint nap szinte önmaguktól kínálkozó előnyöket, amelyeket elsőrendű szükségleteinek beszerzésénél is a gazdasági élet a tisztviselőnek mások megelőzésével felkínál. A tisztviselő és családtagja sorban áll, kisebb adagot igényel, mint akármelyik testmunkás, pedig a mai felfokozódott szellemi munka éppen úgy igénybe veszi a szervezetet s épp úgy megkívánja az utánpótlást, mint a fizikai munka, de a hivatástudatot érző tisztviselő szótlanul vállalja a nehézségeket. Azonkívül a tisztviselőnek más vonatkozásban is példát kell mutatnia. Amikor a XIX. század liberális államával szemben az új szociális állam van kialakulóban, az állam megszélyesítőjének, a tisztviselőnek nemcsak a közéletben, hanem családi életében is példát kell mutatnia. Amikor nép- és családvédelmet hirdet, mert az elharapódzó egyke szapora szomszédaink között a nemzethalál képét festi elénk, a tisztviselőnek kell sokszor súlyos áldozatok vállalásával a sokgyermekes család típusát kialakítania. S mind e kötelességeket feltétel nélkül vállalnia kell, mert csak akkor lesz úrrá az országban új és tisztultabb közszellem, ha a vezetőkörök előljárnak a példaadásban.

A HIVATAL ÉS A KÖZÖNSÉG VISZONYÁBAN azonban nemcsak a közönség részéről hangzanak el jogos panaszok. Igen sokszor halljuk panaszkodni a tisztviselőket is a meg nem értő türelmetlen közönséggel szemben. Bizonyára e panaszoknak is vannak okai.

A közönség mint egyén s mint közösség (egyesület, szervezet) szokott szembekerülni a közigazgatással. Ám ha szembenáll, az már nem vezethet jóra, mert ez azt jelenti, hogy érdekei nincsenek párhuzamban a közigazgatás érdekeivel. Az egyén tehát, illetőleg a közösség, ha a közigazgatással érintkezésbe kerül, ez ne szembenállásban, hanem együttműködésben nyilvánuljon meg. Szükséges, hogy a közönség támogassa a közigazgatást s ez főként abban áll, hogy mikor kér valamit a közigazgatástól, kérelme mindig legyen alárendelve a közösség érdekének. Az államot s az állami hatalmat megjelenítő közigazgatást nem olyan szervezetnek kell tekinteni, amelytől engedményeket lehet kicsikarni. A közönség tekintse magáénak a közigazgatás szervezetét s épp ezért mérsékelje az

olyan szívesen gyakorolt öncélú kritikát. A bíráló mutasson rá arra, hogyan lehetséges egy-egy közigazgatási intézkedést helyesebben és egyszerűbben megoldani.

Az egyénnek mindig éreznie kell a közigazgatást végző tisztviselőben a másik magyar ember segítő kezét. A segítséget jogában áll mindenkinek megkövetelni, de ez is közösségi szellemben és önmagunk fegyelmezésével történjék. Tartsuk be a hivatalos időt s ne kívánjuk, hogy ügyünket okvetlenül soron kívül intézzék el. Olvaszuk el a tájékoztató táblákat s felesleges kérdezősködéssel ne raboljuk a tisztviselők egyébként is drága idejét.

Több megfontolás szükséges a közönség részéről a hivatali érintkezésben is. Nem észszerű dolog minden lényegtelen kérdéssel a hivatal vezetőjét felkeresni. A vezető amúgyis kénytelen behívni az ügy előadóját s így egyszerre két ember munkaidejét kötjük le, ehelyett mindig az ügy előadójánál érdeklődünk kérdésünk sorsa felől. S ha kérdésünket a tisztviselőnek nem áll módjában kedvezően elintézni, mert ellentétben van a közönség érdekeit képviselő jogszabályokkal, akkor a tisztviselőt ne fenyegezzük mindjárt fellejéssel.

Erdély visszatérése után a román közigazgatáshoz szokott közvélemény megismerte a magyar tisztviselő becsületességét és megvesztegethetetlenségét. Annál több panasza van azonban a protekcionizmus ellen. Közben megfélekedzik arról, hogy a protekció rendszerét épp a közönség bizalmatlansága és türelmetlensége teremtette meg, mivel nem tudja kivárni s nem hisz az igazságos elintézésben, hanem befolyását akarja érvényesíteni a döntésben és soronkívüliséget követel.

A közönség és a tisztviselő kérdése tehát kétoldalú kérdés. Ahhoz, hogy a panaszok megszűnjenek, vagy bár enyhüljenek is, engedményeket kell tenni kölcsönösen. A szembenállás helyett bizalomteljes és megértő légkörre van szükség, hogy építő szándékban és közösségi szemléletben találkozzék a tisztviselő és a közönség.

CSIZMADIA ANDOR